

УДК 821.112

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 11.02.2022 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 14.02.2022 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 99.9 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2022.41.08>

## ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ РОМАНУ УМБЕРТО ЕКО «ІМ'Я РОЗИ»

*Гліб Леонідович Оксак (м. Київ, Україна)*

[glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

аспірант

Київський національний лінгвістичний університет

(Міністерство освіти і науки України)

03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

*У статті розглядаються деякі аспекти лінгвістичної філософії, прихильником якої був Умберто Еко, а саме конвенціональний аспект словотворення та слововживання, аспекти ізотропії, проблема інтертекстуальності художнього твору, філософські засади написання славетного роману «Ім'я рози»; а також можливості створення авторських метафор та стилістичних тропів у створенні художнього тексту.*

**Ключові слова:** конвенціональний аспект словотворення, ізотопія, подвійна ізотопія, семантика, текст, лінгвістична філософія.

## PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF UMBERTO ECO NOVEL «THE NAME OF THE ROSE»

*Gleb L. Oksak (Kyiv, Ukraine)*

[glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

PhD student (Philology)

Kyiv National Linguistic University

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

03150, Kyiv, 73, Velyka Vasylkivska Str.

*The article examines some aspects of linguistic philosophy, which Umberto Eco was a supporter of, namely, the conventional aspect of word formation and word usage, aspects of*

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Філософські засади створення роману Умберто Еко «Ім'я рози» (Українською)

[Filosofs'ki zasadi stvorennja romanu Umberto Eco «Im'ja rozi»]

© Оксак Г. Л. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

*isotropy, the problem of intertextuality of an artistic work, the philosophical principles of writing the famous novel «The Name of the Rose»; as well as the possibilities of creating author's metaphors and stylistic tropes in the creation of an artistic text.*

**Key words:** *conventional aspect of word formation, isotopy, double isotopy, semantics, text, linguistic philosophy.*

У 60-і роки ХХ століття у мовознавстві розповсюдилась теорія генеративної семантики, яскравими представниками якої були Дж. Катц, П. Постал, Дж. Лакофф.

У теорії генеративної семантики особлива увага приділялась семантичному аспекту мови. Представники цієї лінгвістичної тенденції вказували на те, що синтаксична інтерпретація тексту не завжди має на увазі однозначно семантичне значення речення.

При описі мови (адже текст – це письмова форма мови), від функціональних властивостей до засобів відтворення тексту, окрім пізнавальної (когнітивної) функції, яка відображає оточуючу реальність, були виявлені також комунікативна, емоціональна, волюнтативна (функція впливу або діяння), поетична, що стосується виключно тексту та інші цільові настанови на певному етапі еволюційного розвитку. Трансформація розумових процесів є неминучою: статичний (незмінний) спостережливо-пізнавальний характер розумової діяльності змінюється на перетворювально-діяльну активність, результатом чого постає процес пізнання, який в цілому приймає егоцентричну направленість.

Коли людина із індиферентного спостерігача перетворюється у зацікавлену особу, здатну не тільки спостерігати за природними явищами, але й керувати ними, момент передачі інформації стає більш структурованим.

У комунікативні плани оповідача разом із повідомленнями про стан справ додається намір впливати на поведінку або свідомість слухача, маючи на меті змінити його (читача, слухача) власну точку зору або змусити його виконати певне діяння. Мова із засобу реалізації виключно пізнавальної функції фактично стає знаряддям, який забезпечує виконання практичних цілей і задач повсякденного життя: на перший план виходить конвенціональний аспект словотворення та слововживання, такий як саме авторські метафори, порівняння, тлумачення подій на свій розсуд, висуваючи свої, властиві тільки авторові, стилістичні тропи.

Такий різнобарвний характер цільового призначення комунікативного акту (тобто, відтворення тексту) знайшов своє відображення у виникненні нового

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Philosophical Foundations of Umberto Eco novel «The Name of the Rose» (in Ukrainian)

[Filosofs'ki zasady stvorennya romanu Umberto Eko «Im'ja rozi»]

© Oksak G. L. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

направлення наукових досліджень – лінгвістичній філософії, яскравим прихильником якої був Умберто Еко.

Лінгвістична філософія об'єднала у собі сукупність різнобарвних мовних, психолінгвістичних, логічних та філософських напрямлень, таких як теорія мовленнєвих актів, прагматика, актуальне членування речення, філософію так званої «повсякденної мови спілкування».

Наукові праці комунікативної активності та діяльності докорінно змінили відношення до процесу спілкування. Окрім виключно мовних засобів спілкування виокремлюється ціла низка екстралінгвістичних факторів. Мається на увазі мовна компетенція учасників мовленого акту, їх взаємодія у процесі комунікації, обставини; де, коли і як ця комунікація відбувалася, цільові установки суб'єкта та адресата спілкування, дотримання мовного етикету, індивідуальні особливості вживання мовних засобів, авторські стилістичні особливості створення тексту і таке інше.

На відміну від лінгвістичної філософії мовлення, особливість повсякденної філософії полягає в тому, що вона є квінтесенцією взаємовпливу цілої низки факторів, таких як національна своєрідність, фольклор та міфотворення, релігійні засади та установки, критерії естетичних та етичних цінностей, власний життєвий досвід та національні традиції, та обов'язково фонові інформація, яка надає своєрідний колорит всьому твору в цілому.

Питання про співвідношення мовних одиниць з об'єктами реальної дійсності було предметом вивчення з давніх-давен. У «Зізнаннях» Августина Аврелія детально відтворюється сприйняття дитиною співвідношення між мовними знаками та предметами; він писав: я запам'ятовував те, що казали дорослі, коли характеризували будь-який об'єкт, я бачив це і запам'ятовував, яку саме назву має цей предмет. Що саме дорослі прагнули дати йому назву, красномовно свідчили їх жести, репліки, вираз обличчя тощо, тим самим створювався асоціативний аспект, який допомагав відтворювати в пам'яті події вже в дорослому віці (порівняння: Адсон молодий та Адсон старий). Я почав розуміти та усвідомлювати, знаками чого є слова, пише Августин Аврелій, і навчився розуміти ці знаки, щоб спілкуватися з тими, серед кого я жив.

При створенні роману «Ім'я Рози» Умберто Еко також посилається на численні джерела філософських роздумів часів Раннього Середньовіччя, зокрема на французького діяча Війона, скандально відомого у минулому монаха Абеяра,

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytan'nja literaturoznavstva])

Філософські засади створення роману Умберто Еко «Ім'я рози» (Українською)

[Filosofs'ki zasady stvorennja romanu Umberto Eko «Im'ja rozi»]

© Оксак Г. Л. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

причому коментуючи їхні думки з власної філософської точки зору сприйняття навколишнього світу. Різні філософські тенденції (Війон, Абеляр, Бернард Морланський) впливають на його особисте ставлення до подій, що він відтворює у романі.

Наприклад, у Абеяра, пише Еко, вислів «*nulla rosa est*» використовується як доказ, що мова здатна відтворити навіть зниклі або неіснуючі речі.

Автор не повинен нічого пояснювати, і не має інтерпретувати свій твір, Роза, пише Еко, це символічна фігура, яка містить у собі так багато смислу (значень), що практично сенсу це слово майже немає. Це – алегорія.

Еко вважає, що ремесло медієвіста потребує забезпеченості та достатньо вільного часу, аби мати змогу опрацювати старовинні рукописи, які ще збереглися, або мікрофільмовані пергаменти у далеких бібліотеках. І задає собі питання: «Хто може це зробити?». Це дуже тяжка праця.

Але в той же самий час Середньовіччя було його душею та найбільшим захопленням, він навіть стверджував, що Середньовіччя – це його сутність, його єство.

Явище ізопопії також присутнє у його філософських роздумах.

Як він пояснює, подвійна ізопопія (подвійне протиріччя) присутнє на сторінках «Імені рози». Його вислів, що автор не повинен нічого пояснювати, він доповнює тим, що може розповісти, чому і як, він створював роман. Він пише, що так звані дослідження з поетики (літератури) не можуть розкрити сенс твору, але можуть пояснити технічні сторони та аргументи створення тексту.

По (Єдгар) у «Філософії творчості» розповідає про «Ворона»: розповідає не про те, як треба читати цей твір, а про те, яка мета була поставлена у процесі створення поетичної якості тексту.

Поетична якість, пише Умберто Еко, визначається як така, що здатна породжувати різні варіанти прочитання та осмислення тексту, але невичерпні остаточно, де ще залишається місце для загадки. У процесі створення тексту наявний матеріал виявить свої природні властивості, але одночасно нагадає про культуру (націю), яка його сформувала, тобто відлуння інтертекстуальності.

Посилаючись на По, він наголошує, що одна справа – якість твору, зовсім інша – знання процесу.

Той, хто творить у будь-якому сенсі завжди знає, що він робить і навіщо.

Еко стверджує, що нажалі назва твору вже сама по собі є ключем до

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

**Philosophical Foundations of Umberto Eco novel «The Name of the Rose»** (in Ukrainian)

[Filosofs'ki zasady stvorennja romanu Umberto Eko «Im'ja rozi»]

© Oksak G. L. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

інтерпретації тексту. Але він вважає, що назва має заплутувати думки, а не дисциплінувати їх.

Текст перед вами і породжує власні смисли, тобто кожний читач і кожний критик сприймає його на власний розсуд.

Він звертає увагу на наявність такого явища, як інтертекстуальність твору, що базується на відповідному культурному прошарку суспільства.

Еко впевнений, що експромтом не можна створити будь-який твір, це потребує дуже важких ментальних, та навіть фізичних зусиль, опрацювання наявного матеріалу, усвідомлення історичних подій та епохи, коли відбувається дія. Він цитує слова американського винахідника Т. А. Едісона, який стверджував, що геній – це 20 відсотків натхнення та 80 – старанна праця.

Історія створення роману «Ім'я Рози» завдячує саме натхненню автора, його бажання розповісти про загадкові події, що мали місце у якомусь старовинному монастирі, коли Умберто Еко випадково натрапив на середньовічні документи, які розповідали про ці самі дивні події, що сталися. Але виявилось, що рукописи суперечили один одному з точки зору відповідності та реальності цих подій, не співпадали імені протагоністів (персонажей) і таке інше.

І це саме по собі стало загадкою. За основу творчого матеріалу Умберто Еко взяв власний архів, той розділ, що стосується Середньовіччя, спираючись на деякі факти, знайдені у старовинних пергаментях, а саме такі розділи як середньовічна естетика, культура, а також велике дослідження Апокаліпсису та його тлумачення деякими священнослужителями.

Умберто Еко розповідає про складності створення роману. Щоб зібрати необхідну інформацію, він мав опрацювати середньовічні хроніки, навчитися ритму, стилю наївності, та номіналізму, прихильником якого був Абельяр (вибір між реалізмом та номіналізмом); (П'єр Абельяр (1079–1142) Еко знову спирається на явище інтертекстуальності. Перш за все автор мав переосмислити деякі існуючі істини, коли текст ще не існує.

Як він стверджує, це процес космологічний. Взагалі, Умберто Еко впевнений, що його роман «Ім'я рози»? – це космологічна (універсальна) структура.

Більше року митець присвятив збору інформативного матеріалу, як то: бібліотечні реєстри доби Середньовіччя, справжні імена колись існувавших людей, і як пише Еко, більшість яких у сюжеті не задіяні. І все це для того, щоб краще

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Філософські засади створення роману Умберто Еко «Ім'я рози» (Українською)

[Filosofs'ki zasady stvorennja romanu Umberto Eko «Im'ja rozii»]

© Оксак Г. Л. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

розуміти сутність подій, яким буде присвячено сам роман. При цьому думка читача стосовно своїх персонажів Еко зовсім не цікавила.

До того ж він вважає, що коли автор у процесі написання роману, має деякі історичні обмеження, саме тоді він може вільно або штучно створювати сюжет. Він дискутує з читачем про деякі соціальні проблеми Середньовіччя, такі як бідність, жебрацтво, і стверджує що монахи францисканці XIV сторіччя дуже неоднозначно ставились до такої соціальної проблеми, навіть були дуже прихильні до дискусії про бідність, тому що прості монахи дійсно були жебраками.

Виникнення стилістичних проблем та нарративні інстанції Умберто Еко пояснює тим, що розповідь одного із провідних персонажів, але образ якого подано як окремого учасника подій, монаха Адсона інтерпретована ним (автором) через розповіді Мабійона та абата Валле.

Це дуже суттєво, навіть якщо уявити, що інші розповідачі дотримувались текстологічної відповідальності.

Адсон був дуже важливим для Умберто Еко, тому що за задумом автора він мав так зване «роздвоювання особистості», тобто молодий Адсон і старий Адсон – це зовсім різні люди із своїм власним сприйняттям навколишнього світу. Саме тому, постарівши і не розуміючи змісту подій змолоду, Адсон вибирає для себе єдиний вихід – занурення у божественне небуття, а не той вихід, який пропонував йому його Учитель.

**Література:**

1. Пономарів, О. Д. *Культура слова. Мовностилістичні поради* (Київ: Либідь 2011), 272.
2. Наваренко, І. А. «Роль автора у творенні значення тексту (на матеріалі сучасних художніх іспаномовних текстів).» *Проблеми семантики слова, речення та тексту* 38 (2017): 126–128.
3. Еко, У. «Заметки на полях «Имени розы».» (Symposium, 2002), 91.
4. Eco, U. *Postille al nome della rosa* (Milano, Bompiani, 1984).

**References:**

1. Ponomariv, O. D. *Kul'tura slova. Movnostilistichni poradi* (Kiiv: Libid' 2011), 272.
2. Navarenko, I. A. «Rol' avtora u tvorenni znachennja tekstu (na materiali suchasnih hudozhnih ispanomovnih tekstiv).» *Problemi semantiki slova, rechennja ta tekstu* 38 (2017): 126–128.
3. Eco, U. «Zametki na poljah «Imeni rozy».» (Symposium, 2002), 91.
4. Eco, U. *Postille al nome della rosa* (Milano, Bompiani, 1984).

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

**Philosophical Foundations of Umberto Eco novel «The Name of the Rose»** (in Ukrainian)**[Filosofs'ki zasadi stvorennja romanu Umberto Eko «Im'ja rozi»]**© Oksak G. L. [Oksak G. L.], [glebushka23@ukr.net](mailto:glebushka23@ukr.net)